

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת ויקהל פקודי תשע"ח

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" (לה, א)
פירש"י למחרת יום הכפורים ע"כ. יש לומר בדרך צחות, הדנה בעונותינו הרבים ישנם אנשים באחינו בני ישראל שביום הקדוש באים לבית הכנסת ומתפללים ומתענים ומתודים, ועושים את כל מצות היום כדת וכדין כצדיקים ממש, אבל למחרת יום הכפורים שוכחים הכל מה שעשו אתמול וחוזרים לסורם לחיי היום יום, וזהו מה שאומר הפסוק "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל למחרת יום הכפורים ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" שגם למחרת יום הכפורים חייבים לקיים את כל התורה ולא רק ביום הכפורים....

(עוללות אפריים)

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבתן לה' כל העשה בו מלאכה יומת: (לה, ב)

בכמה מהמפרשים מביאים לפרש את הפסוק "יהיה לכם קודש" עפ"י דברי הגמ' "חציו לה' וחציו לכם", שכאן מזהיר הפסוק שגם את ה"לכם" תעשו קודש, דהיינו שגם כשמענג את עצמו בשבת שיהיה זה "לכבוד שבת" ולא לכבוד עצמו.

בספה"ק "תולדות יעקב יוסף" (פרשת כי תבא אות א) מביא בשם הבעש"ט, "שמעתי ממורי": משל לבן מלך שנשתלח למרחקים לכפר אחד שדרים שם אנשים נבערים פחותי ערך, ובהאריך הזמן שמה, הגיעו יום אחד מכתב מאביו המלך. רצה בן המלך לשמוח בו מאד, אך חשש מבני הכפר שילעגו עליו באומרם מה יום מיומים ושמחה מה זו עושה. מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יין ושאר מיני יין המשכרים עד ששמחו העם ביין, והתחילו כולם לרקוד ולשמוח, הם על היין והמעדנים והוא על שמחת המכתב מאביו, ודפח"ח. והנמשל מובן, כי הנשמה שמחה עם בא השבת, אבל מה תעשה שהגף אינו מבין לשמחה זו מהיא עושה, לכן נותנים סעודה טובה לגוף, ואז הגוף שמח מחמת האוכל והנשמה שמחה על השבת.

עוד בעניין הזהירות בקדושת השבת, מובא בספר "משלי יעקב" למגיד מדובנא, משל בעניין חובת האדם להקדיש עתותיו בשבת קודש קודש לה': המשל בזה לאחד שהרחיק נדוד ועזב את משפחתו וכל בית אביו לגור בארץ רחוקה, והיו עיניו נשואות וכלות אולי יראה איזה אורח הבא מעיר מולדתו בשביל לשאול את פיו על בני משפחתו, ולא עלתה בידו. לימים, בא עני אחד הסובב ומחזיר על הבתים. והנה כבואו אל ביתו הכיר בו שהוא מעיר מולדתו ושמוח מאד לקראתו, ורצה להשתעשע עמו לשאול אותו על בית אביו ומשפחתו הכבודה, אמר לו העני "מדוע תעצרני, הלא לעשות מלאכה באתי הנה, לאסוף חכך, ולמה תגרום לי הפסד". אמר לו האיש, אם כן הייתה נא לי כמה עלה בדתך לקבץ פה, אמר לו העני, ב' וג' זהובים. אמר לו האיש, הא לך ג' זהובים ושב עמי, הסכים העני ויעש כן וישב עמו והתחיל לספר לו עסק משפחתו ואודותיהם ושלוש בניהם. ויהי אך התחיל העני לספר נפלה עליו תרדמה והוא יושב ומתנמנם, ויאמר העני אחר כי זכיתי להיות לי מקום לנוח בו, אבקש את הבעל הבית ויתן לי מקום מנוחה ואשכבה ואישן... כעס עליו הבעל הבית ואמר הלא אנכי עשיתי אותך איש בטל היום הזה למען הפק טובתי למען תספר לי משלום משפחתי ועתה מה לך לנוח או מדוע תשכב ותרדם.

הנמשל, הקב"ה נתן לאדם נפש עליונה חצובה מתחת כסא כבודו ונתרחקה ממעונתה ובכל ימי השבוע גם כי הקב"ה משתוקק לשמוע טובות ממנה. אך האדם טרוד בעסקיו לכן הגביל להשתעשע עמו ביום השבת והספיק לנו בעבור זה ביום הששי לחם יומיים. למען נהיה נקיים ביום השבת מכל טרדה ונוכל להשתעשע בקרבת אלקים יתברך שמו ולשוש באהבתו. וזהו ששת ימים תעשה מלאכה ואתה טרוד בעסקי הגוף ואם כן וביום השביעי שבת לה' אלקיך, כלומר ליחד את היום ההוא רק לה' לבדו כי הוא נתן לך את המנוחה רק למען יהיה לו מקום להשתעשע עמך ולא שתתעדר בתנומות עלי משכב או בעניינים אחרים וזהו שבת לה' אלווקיך.

(ציוני תורה)

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבתן לה' כל העשה בו מלאכה וגו'. (לה, ב)

(בית ישראל - טויסיג)

ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביאי: (לו, ו)

הגמרא במסכת ברכות (כח, א) מביאה שרבן גמליאל הי' מכריז ואומר 'כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש', ואיתא שם שהעמידו על זה שומר הפתח. מובא בשם החידושי הרי"מ ז"ל שהקשה דמנין הי' שומר הפתח יודע מי הוא אשר תוכו כברו? ואמר, שבאמת השומר לא הי' מניח לאף אחד להכנס, (מסתמא הכוונה שלא הכניסו אלא אותם שהיו ידועים ומוחזקים בכשרות, ומשאר העם לא הניחו אף אחד להכנס) אלא שמי שהי' תוכו כברו כבר מצא עצה לעצמו האיך לדחוק ולהכנס עכ"ה"ק.

והנה בפרשת תרומה כתיב ויקחו לי תרומה ופירש"י לי לשמי, וא"כ היו הגזברים יכולים ליקח לתרומת המשכן רק ממי שנותן לשם שמים, וקשיא נמי דמהיכן ידעו הגזברים מי הוא הנותן לשם שמים? ולכן יש לומר דבאמת עשו כמו שעשה שומר הפתח של ר"ג ולא קבלו נדבה רק מהיחידים המוחזקים בכשרות, אולם אלו שרצו בלב שלם להביא נדבתם למשכן כבר ידעו האיך לדחוק ולהביא. ומי שרצה להביא באמת לשם שמים כבר מצא דרך לדחוק ולהביא וכענין הנ"ל. ויש לפרש בזה בדרך צחות מה דכתיב בפרשת ויקהל 'איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש' היינו שהיתה מלאכה רבה וגדולה - לדחוק ולהביא התרומה....

(טעם הצבי, מובא באוצרותיהם של צדיקים)

אלה פקודי בני ישראל (לח, א)

בספר אור החיים הק' כתב וז"ל: אומרו אלה לפסול כל מנינים שבעולם, כי כל מה שימנה אדם מקניינים המדומים אין מניינו מנין. ושמו מורה עליו - מה אתה מונה? אבל מנין זה עומד לעולם. והטעם: להיותו מנין המשכן המופלא אשר שכן שם אלווקי עולם עכ"ל.

החפץ חיים זוק"ל היה אומר: אנשים רגילים לומר - כי כל הטפשים הם חכמים לעצמם. ואני אומר להיפך - כל החכמים הם טפשים לעצמם, כי האדם עמל ויגע כל ימי חייו לאסוף הון ולבנות בתים וכדומה, ע"ז נותן כל זמנו ומרצו, אבל זה לא לעצמו. "ועזבו לאחרים חילם" כי לא במותו יקח הכל" ולדאוג לעצמו אין לו שכל - כי הרי אין מלוין לאדם לא כסף וזהב אלא תורה ומצוות ומעשים טובים בלבד עכ"ד.

אמרתי בדרך צחות: כתוב בפ' תשא - הקב"ה אמר למשה "פסל לך" ואמרו חז"ל: הפסולת שלך, מהפסולת נתעשר משה. לכאורה קשה - אם הקב"ה רצה להעשיר את משה לא היה לו ממקום אחר להעשיר אותו אלא מהלוחות? ועוד מהו המיוחד שבלשון פסל לך?

אלא, הקב"ה רצה ללמד לנו כי בשביל להיות עשיר לא צריך לעזוב את התורה, עם התורה יכול להיות עשיר, רק דבר אחד צריך האדם לדעת: שעשירות היא רק פסולת - והעיקר היא התורה. ולא לעשות מהעיקר פסולת ומהפסולת עיקר.

(דרכי מוסר)

ויתנו את הפעמונים בתוך הרמונים וגו' (שמות לט, כה).

מזה מסתייעי הרמב"ן לפרש שהי' הפעמוני בתוך הרמונים ממש לא כפירש"י שהי' בין הרמונים אמנם מקרא שלאחריו מסייע לפירש"י דאמר פעמן ורמן פעמן ורמן, ולולי דמסתפינא הייתי אומר או"א דא"ח כי הי' פעמן בלא רמן ואח"כ רמן ופעמן בתוכו ואח"כ פעמן בלא רמן ואח"כ רמן ופעמן בתוכו וכן הי' על שולי המעיל סביב סביב הרמז עפ"י דאחז"ל [ערכין ט"ז]. שמכפר על לה"ר, ונ"ל דלאו דוקא המדבר רע על חברו אלא גם המדבר טוב על עצמו

לפרוט כלשהו! הם נתנו את הזהב עם "לב זהב" ולא התענינו כלל מה נעשה בו!
הליצנים יקבלו פרוט מדויק על מה שהם נתנו, על הכסף ועל הנחשות, אבל לא על הזהב שלא נתנו...

(יחי ראובן)

מאוצרות המגידים

ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב (לה, כב)

כתב בספרונו, "ויבאו האנשים על הנשים. עם הנשים המתנדבות באו האנשים שלהן להסכים בנדבה, כדי שיקבלו הגבאין מהן, שאין מקבלים מן הנשים אלא דבר מועט".

בעניין הזה, מן הראוי להסמיך שני סיפורים נפלאים מהגרי"ח זוננפלד צוק"ל, כפי שמובאים בספר "האישה על החומה", הסיפור הראשון על נסוב על נקודה זו שמוזכרת כאן בספרונו מדברי הגמ' בבבא בתרא שאין לקחת צדקה מאשה בלא הסכמת בעלה, והסיפור השני גם כן מעניין זה, מראה על זהירותו המופלגת שלא לגעת בממון שאינו שלו:

מספר הרב משה בלוי בספרו: שמעתי מפי אבא מורי, שאשה אחת בהונגריה היתה חשוכת בנים, בעלה היה עשיר והיא היתה לו לעזר בהנהלת העסקים. באה האשה אל רב העיר, ובידה סכום של ארבע מאות זהובים שהיא מבקשת לשלוח פדיון נפש לאחד הצדיקים שיתפלל עבורה לזש"ק, רב העיר אמר לה שהוא מייעץ לה לשלוח את הכסף להצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד בירושלים. האשה מסרה לו את הכסף והוא שלחו אל רבינו.

כעבור שלשה שבועות, בא בעל האשה אל רב העיר בתרעומת על שקבל סכום כה גדול מאשתו לצדקה, הרב אמר שהוא חשב שהאשה עשתה זאת בידעתו, אולם הלה תבע שהרב ידרוש חזרה מירושלים את הכסף. מאד לא נעם להרב לעשות זאת, והוא הציע לבעל האשה שאם הוא רוצה דוקא חזרה את הכסף, אזי ישלם הוא לו קמעא קמעא את הסכום הזה, באותו מעמד נכנס לפתע שליח הדאר לבית הרב, והביא לו מכתב באחריות שבא מירושלים. הרב פתח את המכתב, ומצא בו את הארבע מאות זהובים ששלח לרבינו זיע"א, צהלו פניו ומסרם תיכף לבעל האשה. האישה התרגש מאד, ובקש מהרב שיגיד לו גם מה שהרב זוננפלד כותב במכתב המצורף, אז הקריא לפניו הרב כדברים האלה: קבלתי את מכתבו יחד עם הכסף, אולם מכיון שמע"כ כותב שאשה מסרה לו זאת, חושש אני אולי עשתה זאת מבלי רשות בעלה. הנני משיב לו חזרה את הכסף, בבקשה למסרו חזרה להאשה, אולם כמוכן שלא מעטתי בשביל כך למלא את בקשתה בדבר התפילות שתפקד, ויה"ר שהתפלות תקובלנה". עיני הרב ועיני בעל האשה זלגו דמעות".

עיקרון זה לא לקבל מאשה בלי הסכמת בעלה היה מקובל אצל מורנו, לא רק לגבי אחרים, אלא אפילו מאחותו היחידה 'עטל', הקפיד שלא לקבל אלא בהסכמתו המפורשת של הבעל, כפי שהוא כותב באחד ממכתביו לאחיו ר' שמואל: "כתיבתך שימחה אותי מאד, את החבילה מאחותנו היקרה קבלתי ע"י מר פאפנהיים, אבל את סכום הכסף שהכיל לפי השערתי 15000 כתרם לא הסכמתי לקבל, כי סכום כזה הוא גדול מדי עבורה, וביקשתי ממר פאפנהיים להחזירו לה, וביחוד שלא היתה לי ידיעה ברורה אם בעלה היקר מסכים לכך. בצעירותי הייתי מקפיד מאד ומזהירה שלא תשלח בלי ידיעת בעלה, כל שכן לעת זקנה, יש להקפיד עוד יותר לא לנגוע במה שאינו שלי. תקותי בה' יתברך בחסדיו ורחמי שהוא ימשיך לפרנסני מתחת ידו הרחבה ככדי שאוכל להמשיך להתנהג כפי שהורגלתי מנעורי".

סיפור אחד מני רבות, מפי עד ראהו ושמיעה שרשם אותו בדיוק נפלא מפיו של מרא דעובדא הקדוש פרופ' יעקב ישראל דיהאן:
רעש והמולה בשכונת "בתי מחסה" אשר בעיר העתיקה. פמליא מכובדת פלשה לפינה שקטה זו, אל בית רבי יוסף חיים צועדת הפמליא, אשר בראשה ה"ליידי סמואל", אשתו של הנציב העליון לא"י, הרברט סמואל.

ורבי חיים עומד באותה שעה ושופך צקון לחשו בתפלת המנחה בביהכ"נ הגדול אשר בחצר "בתי מחסה". בחצר בית הכנסת נתעכבה הפמליא תוך צפיה לסיום תפלתו של "הרב".
כשסיים מורנו את תפלתו, הוגד לו ע"י שליח כי ה"ליידי סמואל", מבקשת לחלות את פניו.

כשיצא מורנו מבית הכנסת, נגשה אליו הליידי סמואל בנימוס רב ובהכנעה, שאלה בשלומו ומסרה למרן פריסת שלום מבעלה "סיר הרברט סמואל", בתום פגישה קצרה זו, נפרדה כל הכבודה ממורנו והלכה לה. ויהי הדבר לפלא ולשיחת היום מה פשר ביקור פתאומי זה, ומה ראתה על ככה.

למחרת, כשביקר פרופ' די האן בבית מורנו, גילה את פשר הביקור הבלתי צפוי מאתמול. ומעשה שהיה כך היה:
במסיבה חגיגית בימעות לבנות' של מר גולדשמיד, שבה השתתפו מסלחה ומשמנה של החברה הגבוהה של הפקידות האנגלית, ובראשם הוד מעלתו הנציב העליון לא"י הרברט סמואל, נקשרה שיחה בין הרברט סמואל והפרופ' דיהאן, כשלפתע פנה הנציב העליון לפרופ' דיהאן "הלא תגיד לי ידידי המלומד, ביני לביני, איך זה הולם את מעמדך כאישיות בינלאומית רמת מעלה, ששמך מהולל בפי כל, להתחבר לאותה כת שמרנית הלוחמת בעקשנות נגד כל קידמה ומודרניזציה בחיים הציבוריים!!"

ומתפאר כך וכך עשיתי מע"ט היינו ממש כמו לה"ר על חבירו ומי לנו גדול מנחמי" נענש על אמרו זכרה לי אלהי לטובה [סנהדרין צ"ג ע"ב] ומכ"ש מי שאינו מתכוון אלא רק להתפאר, ע"כ הפעמוני" מכפרי" על לה"ר ורמונים עם פעמונים בתוכו מכפרי" על מלאי מצות כרמון ומשמיעי" קול בחוצות. ועד"ז אמרתי רמז בפסוק פזר נתן לאבינו" צדקתו עומדת לעד [תהלים קי"ב] פי' כי בנתינת צדקה ישוּב גם זה האיש המפאר עצמו שאפי' לנסות הקב"ה הותר [תעני ט']. מכ"ש לפאר עצמו בזה וזהו פזר נתן לאבינו" פי"ר ר"ת פ'עמ"ז זהב ר'מון פי' שמשמיע קול בנתינתו לאבינו" מ"מ צדקתו עומדת לעד.

(חתם סופר)

כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו (מ, לח)

האש שבערה מעל המשכן היתה מעליו גם ביום ולא רק בלילה – מסביר המהרי"ל מוואלאקאושיק – אלא שביום לא ראו אותה מפאת הענן שכיסה על המשכן ועל האש.

מכאן עלינו ללמוד, שאש ההתלהבות בעבודת ה' אינה צריכה להיראות כלפי חוץ, אלא להיות כמכוסה ולבעור בתוך הלב פנימה.

על פי זה מבאר רבי סעדיה גאון את הפסוק בשיר השירים (ב' יד) "יונתי בחגווי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך" – כאשר "יונתי בחגווי הסלע" והאדם חבוי "בסתר המדרגה", מבקש הקב"ה "הראיני את מראיך השמיעיני את קולך", שכן אוהב דוקא את עבודת ה' הנעשית בסתר, הרחק מעין רואים.

(ומתוק האור)

בספר 'מילין חדתי' מביא לבאר ברעיון זה את מה שאנו אומרים: "בפי ישרים תתרום ובשפתי צדיקים תתברך ובלשון חסידים תתקדש ובקרב קדושים תתהלל". טעם השינוי לשון הוא לפי מדרגתם: "בפי ישרים" – הישרים המה מתפללים ומשבחים בפה, שנראה כלפי חוץ באופן גלוי לעין כל ולשמע כל אוזן, ומעליהם הצדיקים "בשפתי צדיקים" – בהצנע לכת ומשבחים רק בשפתיים. "ובלשון חסידים" – החסידים יותר צנועים ומשבחים ומהללים רק בלשון, "ובקרב קדושים" – הקדושים שהמה במדרגה גבוהה ויותר בהצנע לכת המה רק בקרב. כמו שכתוב (הושע יא) 'בקרב קדוש'.

(מילין חדתי)

ככל אשר צוה ה' את משה (לט, לב)

כשהספיד מרן החפץ חיים את חתנו רבי צבי הירש לוינסון הביא את הפסוק הזה ושאל לכאורה ראוי היה להיכתב כאשר צוה ה' 'אותו', שכן בו דיבר הכתוב, אלא אצל משה רבינו לא היה קיים "אני", וממילא לא היה קיים גם "הוא", אלא שמצוי איזה יהודי בשם משה, שעשה כל מה שצוה ה' את משה זה....

(מובא בדרך שיחה)

אלה פקודי המשכן משכן העדת (לח, כא)

מובא במדרש (שמות רבה נא, ו): "ולמה עשה עמהם חשבון? הקב"ה יתברך שמו מאמינו, שנאמר (במדבר יב) 'לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא', ולמה אמר להם משה בואו ונעסוק במשכן ונחשב לפניכם? – אלא ששמע משה ליצני ישראל מדברים אחריו... ומה היו אומרים? רבי חמא אמר, היו אומרים: 'חמי קדל דבריה דעמרם', וחברו אומר לו: 'אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהא עשיר?!' כששמע משה כך אמר להם: חייכם, נגמור המשכן אתן לכם כשבון, הוי 'ואלה פקודי המשכן'".

הנה נתבונן על מי מדברים כאן. מחד גיסא עומד משה רבנו, שהקב"ה המעיד עליו "בכל ביתי נאמן הוא", ומאידך גיסא עומדים חבורת ליצנים, אפיקורסים, שפלים שבשפלים, שמתלוצצים על הגינותו של משה... וגם כלפיהם רוצה משה רבנו לקיים "והייתם נקיים", והוא מגיש להם חשבון על כל ההוצאות וההכנסות של מלאכת המשכן.

הוא מתחיל ומפרט: "כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהי זהב תנופה תשע ועשרים ככר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש". זה הזהב שנכנס. להיכן הלך כל הזהב הזה? משה רבנו לא מפרט! לא מוזכר בפסוקים מה נעשה עם הזהב.

לכאורה קשה, הרי כל מטרתו של משה רבנו היתה להגיש חשבון. וכי זה נקרא חשבון? לפרט הכנסות מבלי לפרט הוצאות!?

השאלה מתחזקת לנוכח העובדה שלגבי ככרות הכסף משה כן מפרט את ההכנסות מחד גיסא, ולאן הכסף הזה הלך מאידך גיסא. מחד הוא אומר: "וכסף פקודי העדה מאה ככר ואלף ושבע מאות חמשה ושבעים שקל בשקל הקדש", ומיד הוא מוסיף ומפרט למה שמש הכסף: "ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת. מאת אדנים למאת הככר, ככר לאדן. ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים".

גם לגבי הנחשות מפרט משה: "ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל", ומיד אחר כך "ויעש בה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת וכו'".

מדוע אפוא לא מפרש משה מה עשו עם הזהב?

שמעתי ווארט טוב מאוד ליושב השאלה:

מי בקש פרוט? – ליצני הדור. ליצני הדור לא תורמים זהב, וכיון שלא תרמו זהב – אין צורך לתת להם פרוט עליו, ואילו אלו שכן נתנו זהב – לא נצרכו כלל

"לאט לך ידידי הלורד, ענהו פרופ' דיהאן, הבה ואספר לך מה שקרה איתי לפני שבועות אחדים עם ראש העדה הזאת, ותגיד לי אז אם תוכל למצוא בין כל אנשי הקידמה והאצולה שלך, אישיות טהורה ודגולה כזאת".

"עומד אני בראש קרן מיוחדת אשר מטרתה לתמוך בידי 'אנשי רוח'. בשיבה האחרונה של הנהלת הקרן, הסברתי לחבר הנאמנים שעקב טרדותי ונסיעתי לארץ ישראל, ומסיבות שונות אחרות, אני מציע לסיים את פעילות הקרן, ולמסור את שארית הסכום שבידינו לאישיות הדגולה ביותר שהכרתי מעודי, וזהו הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד מירושלים".

שוכנעו נאמני הקרן, והסכימו למסור בידי את כל הסכום שנשאר ברשות הקרן, ע"מ שאעביהו לידי אותו צדיק אשר בירושלים, ידוע ידעתי את מצוקתו הכלכלית הקשה של הרב זוננפלד, וביחוד את מצוקת בני משפחתו שסבלו מעוני ומחסור כל. כשהגעתי לירושלים דרכי הראשונה היתה אל הרב זוננפלד, לראות את פניו הקדושות, לדרוש בשלומו, והעיקר, למסור לו את הסכום הגדול שהצלחתי להשיג עבורו אחרי מאמצים קשים.

אחרי שיחה נימוסית ראשונה ושאלת שלום הדדית, הוצאתי מאמתחתי את הצ'ק הגדול, והושטתי אותו להרב זוננפלד, בהסבירי לו את מטרת הסכום, ואת הזכות הגדולה שנפלה בידי להביא לו את הסכום הנכבד הזה שבודאי יקל על מצוקתו הכלכלית ועל משפחתו בני מצוקת הרב זוננפלד נשאר שלי ורגוע ובקול שקט והחלתי הצהיר "איני לוקח!".

ברגע הראשון לא תפסתי את כוונתו, והתחלתי לגמגם ולתמוה "מה פירוש? הלא זו קרן מיוחדת לאנשי רוח ומיועדת למטרה זו, ובהסכמת כל חבר הנאמנים הבאתי למורנו את הסכום, ואין לך מציאה כשרה מזו שהושגה בדרך הגלית ביותר!"

"אין זה בשבילי ואיני לוקח", היתה תשובתו ברורה והחלטית. במבוכתי, פניתי לבית יו"ר העדה הרב ר' ראובן שלמה יונגרייז, סיפרתי לו את כל העניין, והפצתי בו שישפיע על הרב לקבל את הכסף, הרב יונגרייז, בידעו את דרכו של הרב, לא נתן לי סיכויים רבים להצלחתי, אבל משום כבודי ניאות לבוא אתי לרב ולהסביר לו כמה שהעניין כשר וחלק, ואדרבה, בזה מתגשמת מטרת הקרן בצורה הנאותה ביותר וגם מצילה את משפחת הרב ממצוקתה.

גם השתדלותו של הרב יונגרייז לא נשאה פרי, ונאלצתי באין ברירה להחזיר את כל הכסף לאמסטראדם".

ועתה, הבנמצא כזה איש אשר טוהר הנפש ואצילות הרוח בו בין כל החברה המתקדמת שלך?!"

הלורד סומאל נתרש מאד למשמע הסיפור, וקרא אליו את ה"ליידי", וביקש ממני לחזור באזניה על כל הסיפור.

הליידי הביעה את משאלתה לראות במו עיניה עוד באותו היום את האישיות המופלאה הזאת, ועם תום המסיבה פנתה עם כל מלוויה לעבר "בתי מחסה" אשר בעיר העתיקה של ירושלים".

(האיש על החומה)

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל... (לה, א) - "... וזה לא יתכן לבנות הבית הגדול והקדוש הזה מן הגזל... ("כלי יקר")."

"ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים" - למה עצי שטים? לימד הקב"ה דרך ארץ לדורות, שאם יבקש אדם לבנות ביתו מאילין עושה פרות, אומר לו: ומה מלך מלכי המלכים שהכל שלו, כשאמר לעשות משכן, אמר: לא תביא אלא מאילין שאינו עושה פרות - אתם על אחת כמה וכמה" (שמות רב לה, ב).

הסיפור המצמרר הבא אירע באחד ממחנות ההשמדה בזמן השואה. השמים כחולים הם. מסביב הכל ירוק. מרחבים אין סופיים של ירוק. יעקב מנסה להביט, לשאוף אל ריאותיו את האוויר, את הנוף... לשאוף רק לרגע אחד, ולו לרגע אחד... וחבטה עזה על גבו מקפיצה אותו.

פה אסור לשאוף. פה צריך לעבוד. להתענות. אושוויץ. הוא הידק את אחיזתו במעדרו ההמשכי עם ידיים זבות דם להכות באדמה הקשה. להכות... להכות... אם יפסיק לרגע ינו בו...

שריקה חדה נשמעה. נעמד זקוף. שתי שריקות, ומיד הסדרו כולם בשורות, שמאל ימין, שמאל ימין... כמו חיילים ממושמעים. השמים כבר לא כחולים, והחושך כיסה ארץ. מובלים אל הבלוק, להניח קצת את העצמות השבורות, לאגור כוח למחר. במבנה פח, רחב ממדים, על רצפת אבן, שכבו בתוך שורות צפופות מאות אנשים. כולם, עם ראשים מגולחים ועל גופם שמלת פסים. כולם שוכבים. חלקם ישנים, אחרים מנמנמים ועוד שלא הצליחו להירדם, מכונסים בתוך עצמם ושותקים. אולי מהרהרים... אולי נזכרים... רק קול אנחה עולה מידי פעם.

לפתע, אומר מישהו מילה. מילה אחת, אשר מחשמלת את גופו: "חנוכה!"

חנוכה. חג הניסים. עוד שלושה ימים חנוכה!!! הוא חש איך האדרנלין מבעבע בגופו. חנוכה!!! עוצם את עיניו. נזכר בבית. עומדים כולם. שרים "מעוז צור"... הנרות מרצדים וריח סופגניות נישא באוויר.

אור מצוה ממחשכי אושוויץ
החלטה מתגבשת בלבו. בחג חנוכה זה ידליק נרות חנוכה! יאירו הם את מחשכי אושוויץ! יתנו תקווה למעטים שנשארו! כן, בחג חנוכה זה ידליק נרות!!! אך מניין? מניין ישיג השמן? הפתילות?

הוא מתרץ: משום שמי שמנבל אחרים בנגינתו - הוא נבל!

יש פעמים שביטולה הוא קיומה, שהגשמה היא כליאת היכולות והדחקה הנתונים; שהדרך לפעול היא דווקא לחדול.

אם ההצלחות וההישגים באים על חשבון אנשים או ערכים - זה המקום והזמן להדחיק הכוחות, לכלוא כישרונות, לוותר על הגשמה איכותית וטובה למען שמו בהמון אהבה.

האדמו"ר רבי שמחה בונם מפשיסחא זצ"ל היה מפרש לאור יסוד זה את הפסוק הפותח את פרשתנו: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם" (לה, א).

אם נפרש מקרא זה מפשוטו, שהוא מוסב על מצות השבת שנאמרה בהמשך, תמוה הביטוי "לעשות", שבו משתמשת התורה. הרי מצות השבת הנוכרת להלן קובעת שישים דברים שאין לעשותם בשבת, ומדוע אומרת התורה: "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות?"

לפיכך, הוא מבאר, שפסוק זה אינו מוסב בדווקא אל הזהרת השבת, אלא אל כל יריעת התורה והמצוות שצויה משה לישראל. כל הגישה לעבודת המצוות צריכה להיות מתוך השכל ודעת, ומתוך חישוב המעשים בפלס דק ומדוקדק. לא זו בלבד שהאדם צריך לשקול את מהלכיו במאזני התבונה ולהימנע מכל מה שיש בו שמהך חטא, אלא אפילו המעשים הטובים טעונים ביקורת קפדנית.

בניין המדינה - לא בשבת!

ברוח זו ניתן להבין מדוע התורה חוזרת וכופלת אזהרות וציוויים אודות שמירת השבת לבל תחולל גם במחיר מצות בניית המשכן.

הנה בתחילת פרשתנו (פסוק ב) נאמר כי בהקהיל משה את העם בשביל להורותם על דבר הקמת המשכן, הקדים להזהירם אודות שמירת השבת: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת".

וכדברי רש"י: "הקדים להם אזהרה שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת".

כיצד בזה מופיעים הדברים גם בפ' כי תשא (לא, יג) שם נאמר: "אך את שבתותי תשמורו". על כך הביא רש"י את דברי חז"ל: "אף על פי שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה (מלאכת המשכן) שבת אל תדחה מפניה".

בבית המקדש ובמשכן עצמו לא שבתה עבודת הקורבנות אף לא יום אחד. גם בשבת היו מקריבים תמידים כסדרם ומוספין כהלכתן, למרות שהדבר היה כרוך בעשיית מלאכות שבת. אולם בניית והקמת המשכן או המקדש אינם דוחים איסורי שבת. רק עבודת הקרבנות עצמה היא שהותרה בשבת, אך לא מלאכה שנועדה להכשיר לעבודת בית המקדש.

האברבנאל מבאר (שם) כי ממה שהוצרכה התורה להזהיר לבל תידחה השבת מפני בניין המשכן משתמע שהיה מקום לסבור שראויה השבת להידחות מפניו. כלומר, אלמלא נצטוונו במפורש, היה מקום לסבור שהאזהרות שנאמרו בעניין שמירת השבת אינן תקפות כאשר המדובר במלכות שנועדו לצורך בניין המקדש.

הוא מסביר כי מדעת עצמנו יכולנו לסבור שבניין המשכן שב"קום ועשה", עדיף על ה"שב ואל תעשה" שבשבייתה בשבת. הרי מטרת כל המצוות הינה דביקות בה' והשראת השכינה בעם, והדביקות באלוקים לכאורה מושגת מן העיסוק במעשים חיוביים, יותר מאשר בהימנעות ממעשים אסורים.

כלל גדול נאמר בהלכה: "עשה דוחה לא תעשה". כל מקום שיש בו התנגשות בין מצוות "עשה" שעלינו לקיימה, לבין איסור "לא תעשה" שניאלץ לעבור עליו אם נקיים את ה"עשה", ההלכה קובעת כי ה"עשה" דוחה את "לא תעשה". המצווה התקיים גם במחיר דחיית הלאו. (כמובן שגם להלכה זו הרבה גדרים וסייגים שלא כאן המקום לפרטם, אולם עיקרון זה ידוע ומקובל ומוסכם על הכל).

כיון שכן, יכלו ישראל לסבור שעדיף לעסוק בפעילות חיובית, גם אם על ידה נדחים איסורי השבת, מה גם שפעילות חיובית זו היא מלאכת בניין המשכן, שמטרתה והשראת השכינה בעם ישראל.

כדי להוציא מלב מי שעלול לטעות כן, באה התורה והדגישה כי למרות החשיבות הרבה שנועדה לבניין המשכן, השבת לא תזוז ממקומה, וכל איסורי השבת יישמרו גם בעת העיסוק בבניין המקדש.

זהירות מגזל - אפילו לשם שמים

ה"כלי יקר" שואל שאלה מעניינת: בתחילת הפרשה נאמר "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל...". ורש"י מפרש שמדובר כאן למחרת יום הכיפורים כשיירד מהר סיני. ואילו לעיל בפרשת יתרו (יח, יג) נאמר "ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם", ופירש"י שם כי היה זה למחרת יום הכיפורים?

מתרץ ה"כלי יקר" וזה לשונו: "ונראה לפרש שידוע שהקהל זה היה להודיע להם מצות המשכן והנדבה כמו שיתבאר בסמוך, והיה משה חושש פן יתנדב אחד מהם למשכן דבר שאינו שלו והוא חושב כי הוא תופסו בדיו. וזה לא יתכן לבנות הבית הגדול והקדוש הזה מן הגזל, ומקום המשפט שם הרשע, על כן הכריז משה תחילה: מי בעל דברים יגש אלי למשפט, באופן שכל העם על מקומו יבוא בשלום. ונודע לכל אחד מה שהוא שלו או אינו שלו על ידי שהוא דן ביניהם. ואז היה מודיעם ענייני הנדבה לאמר קחו מאתכם תרומה לה; ומאתכם היינו משלכם ולא משל חברכם..." עכ"ל.

ואמרו חז"ל במדרש (שמות רבה לה) על הפסוק: "ועשית את הקשרים למשכן עצי שטים עומדים". למה עצי שטים? לימד הקב"ה דרך ארץ לדורות, שאם יבקש אדם לבנות ביתו מאילן עושה פירות, אומר לו: ומה מלך מלכי המלכים שהכל שלו כשאמר לעשות משכן אמר: לא תביא אלא מאילן שאינו עושה פירות - אתם על אחת כמה וכמה".

גם כשצויה לבנות את המשכן - את המוסד הרוחני, מרכז השכינה והקדושה - הקפיד והזהיר את העם, לבל יביאו אלא מאילן שאינו עושה פירות!

ועוד שנו רבותינו בגמרא (בבא קמא צד ע"א): "הרי שגזל סאה של חיטים, טחנה, לשה ואפאה - והפריש ממנה חלה, כיצד מברך? - אין זה מברך אלא מנאץ".

וכנגד אותם ה"מתחסדים" הטוענים כי לשם שמים - בעבור קיום מצוה, מותר לעשות הכל... היה אומר הרבי מקוצק: כתוב בתורה "וכל העם רואים את הקולות" (שמות כ, טו).

מדוע נזקקו ישראל לראות את הקולות במו עיניהם?

שלא יפרשו את ה"לא תגנוב" - "לו תגנוב" כאילו ש"לשם שמים" - הגניבה מותרת!

(בנועם שיח)

אלפיים שנה - עד המגיד מקוונץ

סיפור נורא תשמעו היום, סיפור אמיתי, ובין השיטין טמון בו פרט צדדי אך מופלא, בענין שבת קודש - קדושת השבת, שבה מתחילה פרשתנו.

היו שני נביאים - זכריה. הנביא זכריה המופיע בכתובים לא נרגם, אלא הנביא זכריה בן יהודע הכהן כמו שכתוב בדברי הימים (ב' כ"ד): "ורוח אלוקים לבשה את זכריה בן יהודע הכהן ויעמוד מעל לעם ויאמר להם כה אמר האלוקים למה אתם עוברים את מצוות ה' ולא תצליחו... ויקשרו עליו וירגמוהו אבן במצות המלך בחצר בית ה'... ובמותו אמר (הנביא) ירא ה' וידרוש". ואכן שנה אח"כ, ה' דרש את מותו, ליום השנה בדיוק באותו יום - עלה חייל ארם על ירושלים הרג והשחית כמו שכתוב שם.

חלפו שנים ארוכות - ונבוזראדן שר הטבחים נכנס לעזרה והבחין בדמו של זכריה הנביא שתוסס ורוחת, אותו דם עמד על סלע ורתח במשך כמאה שנה מהריגתו של זכריה עד חורבן הבית.

נבוזראדן שאל "מאי האי?" נאלצו לספר לו שהוא דמו של זכריה נביא ה' שהוכיח אותם במילי דשמיא וקמו עליו והרגוהו: "נביא היה בו דהוה קא מוכח לן במילי דשמיא קמינן עילויה וקטלינן ליה והא כמה שנין דלא קא ניח דמיה". אסון גדול התרחש שם באותה שעה כאשר נבוזראדן רצה להפסיק את רתיחת הדם ושחט עליו את זקני העם - הסנהדרין, אח"כ בחורים ובתולות ותינוקות של בית רבן עד שגם הוא עצמו הזדעזע משפיכת הדם, והתחנן בכיכול - שהדם כבר יפסיק מרתיחתו - עד שהדם נח. ואז נרעש כפליים, התגייר ושב בתשובה. (גיטין דף נו). ועתה, נשמע הטיב. אצל הליטאים ידוע על "הנובהרדוקער דיבוק" היה זה בחור יהודי מנובהרדוק שנכנסה בו רוח (נשמה תועה שנכנסת בגוף ח', ככל ה"דיבוקים" שהיו מתגלים לפני שנות דור). אצל החסידיים ידוע גם על דיבוק מופלא, וסביר להניח, כפי שיובא להלן, ששניהם מדברים על אותו דיבוק - שתחילת דרכו הייתה בנובהרדוק והוא לביתו של תלמיד הגר"א רבי חיים מוולאזין, ולאחר מכן עבר לאיזור אחר שם הובא אל המגיד הקדוש מקוונץ זי"ע.

כפי עדות איש מפי איש - מגדולי הליטאים. (וכמצוטט בספר 'הצדיק ר' שלמה') אותו בחור היה פוסע ברחובה של עיר, פוגש אנשים והיה פורט לפניהם את עבירותיהם, כפי הסדר דלהלן: הוא ניגש ליהודי ואמר לו בשמחה "איך האב דיר האלט, כלומר - "אהבתך, אני אוהב אותך!" ומיד בידידות - התחיל לפרט את חטאיו שעשה בימי חייו. היהודי היה מתמוסס מבושה על פרסום מעשיו בקול ברחובה של עיר לפני רבים, ומיד היה מהרהר בתשובה, אז הרוח היה הופך את הטון והסגנון ואומר לו "איך האב דיר פיינט" - אני שונא אותך!" מביה את רגליו ונס ממנו...

לפעמים עוד לפני שהיה אומר "אני שונא אותך" היה מנסה בדרך אחרת. היה פונה אליו כאילו בתחנון: "אחי היקר למה לך כך (לחשוב מחשבות של חרטות), מה אתה צריך לעסוק בכך?!" כלומר למה אתה מהרהר בתשובה, אך משהיה ממשיך להרהר בתשובה, נפרד ממנו במנוסה. היינו שרוח טומאה לפפה אותו, כי כידוע, התאוות והשאפיות לא נפרדות מהאדם לאחר פרידת הנשמה מהגוף. הנשמה, נפרדת רק מהגוף אבל לא מהרצונות שלה שהינם חלק מהנפש ונשארים בה... יסורי העונשים, אולי הם, מפרידים אותם מהנפש.

אותו רוח גילה ואמר, נורא ואיום, כי הוא הראשון שזרק את האבן על זכריה הנביא. יותר מאלפים שנה שהוא נע ונד ואין לו אפשרות להכנס לגיהנום להזדכך שם מעבירותיו, וכך נכנס בגופו של הבחור למצוא מנוח ומרגוע לזמן קצר. דבר פלא נוסף נמסר, שכמעט ולא יכל להמצא בסביבת תלמידי חכמים וצדיקים, כאשר פגש רשע - חיבקו גיפפו ונשקו שוב ושוב. אבל כשנקלע בדרכו לארבע אמות של צדיק לא יכל להביט בו - ברח, קילל וחויף.

רבי יוסף שלמה כהנמן הרב מפוניבז' נכנס פעם לחדר האוכל' בישיבת פוניבז' והבחין כי מספר שולחנו לא מכוסים במפה. היה זה ביום שבת קודש. פנה הרב אל קבוצת בחורים ואמר להם: בחורים יקרים! שמעו נא. מקובל אצלי על הנובהרדוקער דיבוק, כי באחת השבתות הכניסו בכת את אותו בחור אשר בו הרוח אל ביתו של הגר"ח מוולאזין. הבחור נבהל והתהלך אנה ואנה בבית כמי שאחזו טירוף, הוא פשוט לא מצא לעצמו מקום אחיזה - מפאת קדושת הבית והשבת, הוא רץ בסחרור. עד שמצא פינה קטנה באחד משולחנות הבית - שם המפה התקפלה והשולחן היה מגולה. מיד התכופף קיפץ חיבק ונישק את המקום (כי רק שם היתה אחיזה לחיצונים) מעשה שהיה. ע"כ דברי.

פעם כאשר איימו עליו שאם לא יצא יקחו אותו אל הגר"א מוילנא, השיב הרוח: "איני מיוחד ממנו, כי להגר"א אין עסק עימנו (כהקדמת הגר"א לספרא צניעותא) כך סיפר החפץ חיים לתלמידו רבי שלמה בלוך. עוד שאלו אותו האם ידוע לו מי הם הל"ו צדיקים שבדור. הוא מנה שמות רבים לא ידועים ביניהם גם הגר"א, אלא שאת הגר"א מוילנא לא מנה בין הראשונים ממש. שאלו אותו וכי הגר"א אינו הראשון או לפחות משלושת הראשונים? והשיב "לא, מפני שהוא הרי קצת מפורסם, חלק ממעלותיו מפורסמות..."

לביטו של המגיד מקוזניץ

בספר "שומר אמונים" מוזכר (לראשונה) שייכותו של המגיד מקוזניץ אל אותו רוח, וזה לשונו: "כי פעם אחת הביאו לרבינו מקאזניץ איש אחד כדי לתקן את הנפש שנכנס (=כדיבוק) שאלו המגיד מי הוא היה בגילגול הקודם ובאיה זמן והשיב כי יותר מאלפיים שנה שהוא בצער ויסורים וכי הוא היה הראשון שזרק אבן על זכריה הנביא ומאז אין לו מנוחה והולך מדחי לדחי. וברחמי ה' נתקן ע"י הקדוש הנ"ל".

איך עבר מנובהדרוק לקאזניץ? ושמה היה זה איש אחר - שאח"כ נכנסה בו אותו רוח של זורק האבן? קשה לדעת בבירור, אלא מה שנספר לכם להלן, אולי יועיל לביטור הדברים.

"שאלתי את רבי אליהו לאפיאן" - סיפר רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל - "מה עלה בסופו של אותו בחור שהסתובב ורוח בקרבנו" הוא השיב כי כפי הידוע לו, דבר הדיבוק התפרסם עד שרבים באו לשומעו ולקבל פחד ויראת העונש, ללמוד משפטי שמים על עבירות, עד שהענין דווח לחלונות הגבוהים, לממשלה, אנשי הממשל חשדו כי מכשף מסתובב לו בין היהודים והגויים. כאשר מבחינה חוקית נאסר כל מעשה כישוף והעוסק בו הסתכן אז בגזר דין מוות, משום כך, נכנס אותו בחור לכלל פיקוח נפש. והוחלט כי צריך להצילו, לא בגלל הרוח שבקרבו אלא סתם מדיון הצלת נפשות. הבריוח אותו מחוץ לגבולות המדינה, מקום בו החוקים שונים. כך עזב את נובהדרוק וילנא וולאזין. אי"כ שמא אז אכן זכה והגיע לקרבת יהודים אחרים שגררו אותו אל המגיד מקוזניץ. שם בסופו של דבר הגיע אל תיקונו כפי שמוכר ב"שומר אמונים".

רבי משה הולצברג זצ"ל ראש ישיבת קרלין טטולין, גילה פעם כי פרטי התיקון של המגיד מקוזניץ, עברו לאוזניו, איש מפי איש. והוא נאות לספר זאת לרבי יעקב אדלשטיין זצ"ל, וכה גילה:

בתחילה, המגיד ניסה להוציא את הרוח מגוף הבחור ע"י שמות ויחודים. ולחש באוזנו יחודין בשמות הקדושים, גיחך הרוח צחק בקולי קולות ואמר אתם חושבים להפחיד אותי בדברים אלו, את כל היחודים הללו ידעת עוד בהיותי ילד לפני הכניסה למצוות, הלא אני מתקופת הבית - הלא אני זרקתי את האבן הראשונה על זכריה הנביא (ואז געה בבכי) אל תפחידוני!

שאל אותו המגיד "ואיך ישנה אפשרות לתקן את נשמתך?" (כי הוא רצה גם לתקן את נשמתו ולימוד ולשטלול והמתיתסרת ביסורים נוראים יותר מאלפיים שנה). השיב הרוח ואמר: מאז מותי ועד היום לא היה תלמיד חכם שלימד עלי זכות, אם יהיה מי שימצא לי לימוד זכות יציל את נשמתו שאבוא למנוחתי. הוא הדגיש שחייבים ללמד עליו סגוריה בפה מלא. המגיד חשב ומצא לו זכות אך הודיע לו שיעשה זאת בתנאי שיראה לו את דרגתו (את מהות רוחו - נפש ונשמה מתקופת בית המקדש) הרוח הסכים אך "לא כאן בבית ובעיר פנימה, בשדה מחוץ לעיר ארעה לך אם תוציאני למנוחה" אמר. המגיד הק' נתעטף ויצא מהעיר ואמר בפיו לימוד זכות עפי"ה הלכה ואח"כ נראה לפניו עמוד אש מהארץ עד לרקיע, ומה שעוד ראה כמובן שלא סיפר.

מה היה לימוד הזכות? זה גם סיפר ר' משה הולצברג זצ"ל: הוא מצא לו סברה הלכתית, שבסברא זו קיימת הבנה בטעות - להתייר לרגום אותו באבן. טעות בהלכה, אבל יש בה כבר לימוד זכות מסוים:

הוא חשב כי ההלכה היא שנבואה רעה מאת ה' יתברך יכולה להשתנות כל זמן שהנביא לא אומרה בפיו. והרי זכריה נביא ה' ניבא אז לרעה כציווי ה' אלוקים, אי"כ היה לו להימנע מלהינבא בשם ה' כדי לנסות להציל ע"י כך את עם ישראל, ואע"פ ש"היכוש נבואתו חייב מיתה" היה לו למסור את חייו ונפשו בזה ובבא, בשביל להציל את כלל ישראל. ואע"פ שאסור לנביא לעשות כך, אבל זו כבר צד טעות מבחינת ההלכה ולימוד זכות איך יכול היה לחשוב (רחמנא ליצלן) שמותר לרוגמו באבנים. (להגיד)

ראו מש"כ בספה"ק "תפארת שלמה" על מועדים - שער התפילה:

"כאשר ידענו כן המעשה מפי אדומ"ו הרב הקדוש המגיד מקאזניץ זלה"ה שספר על דברי הרוח הדבוק באחד שבא לפני הרב ר' יהודה חסיד משידלאוויץ. והרב הנ"ל נתכוון בשמות הקדושים לבעבור לגרשו מנפש האדם ההוא אז שחק עליו ואמר כי בימיו הילדים הקטנים היו ידועים מכוונות כאלה והוא ה' הראשון אשר הרים ידו ראשונה בזכר" הנביא ע"ה בעת הריגתו בבהמ"ק ומן אז והלאה יותר מב' אלפים שנה הוא נדחה מכף אל כף ולא ינוח ולא ישקוט אף בגיהנם. כאשר שמע ר"י את דברי הרוח התחיל לבכות ולהתמרמר מאד ואמר הוי ואבוי אם בזמן הרב כזה עדיין לא נתכפר לפשעי האדם מה נאמר ומה נצטדק מי יוכל לעמוד ביום הדין הגדול והנורא מי יאמר זכיתי מפשעי".

"ויקהל משה" אני יורד מהבית ביום שיש, ורואה שהשכן עולה עם שני סלים מלאים, מקיים מצות "והיה ביום הששי והכינו את אשרי יביאו" (שמות טז, ה). הלכה פסוקה (שלחן ערוך אורח חיים רנ), אשריו ואשרי חלקו. הזכרתי לו שיאמר בפה מלא "לכבוד שבת קודש", שהדיבור פועל הרבה בקדושה ("משנה ברורה" שם, ב). העפתי מבט, הסלים מלאים נירות. נו, גם אם צריך. אבל יש שם אותיות עבריות, וזו בעיה. "מה זה", שאלתי.

"עיתונים", ענה, "עונג שבת". תמידים כסדרם ו"מוספים" כהלכתם.

מות? נניח ("משנה ברורה" שז, סג). ואם מתענג, אולי רצוי ("תרומות הדשן" סג). אבל אוי לו, שזה תענוג! והלא ה"בית יוסף" (אורח חיים רצ, ב) הביא דברי המדרש: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל... ביום השביעי יהיה לכם קדש, שבת שבתון לה'" (שמות לה, א-ב), אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אם אתם נקהלים בכל שבת ושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקים בתורה מעלה אני עליכם כאילו המלכתם אותי בעולמי, שנאמר (ישעיה מג, יב): "ואתם עדי נאם ה' ואני אל", מכאן שמכו בכל תפוצות הגולה להתקבץ בבתי כנסיות לקרות מקרא ולדרוש בדברי אגדה אחר סעודת שחרית. ובירושלמי (שבת פט"ו ה"ג) אמרו שלא נתנו שבתות וימים טובים אלא כדי לעסוק בהם בתורה, ואמרו בזוהר הקדוש (ח"ג קע"ג, א) שבמזוואי שבת כשחזרת הנשמה היתרה למקומה, נשאלת איזו חידוש חידשה בתורה.

ומי שקריאת העתונים היא עינוגו, עליו המשילו לאמור -

ביום ההכרתה, בקש המלך להיטיב עם נתיניו. להשביע רצון איש ואיש, לתת לכל אשר ישאל. הזהירוהו יועציו שאוצר המלוכה יתרוקן. הסכים לפשרה: יקציב לכך שעה. מי שיבוא באותה שעה ויבקש בקשה סבירה, יענה.

יומיים לפני המועד השתרך תור ארוך נכחש עקלתון, אנשים תפסו חזקה ולנו במקום. והרי בין כך וכך לא היה סיכוי אלא לחלק קטן. לשלושים, ואולי ארבעים. אבל מי יוותר על החלום, ומי יוותר על הסיכוי הקלוש. אולי יאות המלך ויעניק לו קצבה לכל חייו, יחליף את דירתו הדחוקה או יממן השאת אצאצאו.

הרגע הגדול הגיע, השער הענק נפתח והכל נדרס, ולפתע ניצרה תכונה ותזוה. אדם טיפס במעלה התורה כשכולם מפנים לו מקום, מאפשרים לו להקדימם.

למה ומדוע. אם תהו אלו שלפניהם, מיד מיהרו ועשו כמעשיהם. המצורע של המטרופולין, זה שמנודה מכולם ומעביר את שממון ימיו בשפכי הפסולת שבפאתי העיר. שכל גופו מכוסה פצעים מוגלתיים ודוחים, והצחנה האופפת אותו מרחיקה ממנו כל אדם, מצורע זה שייט לו עתה בניחותא כשהכל סולדים בתחושת קבס.

הגיע לראש התור, וגרם למבוכה. החליטו לרצחו ולבשמו ולהחליף סחבותיו המרובבות לפני שיביאווה אל המלך.

עונת בושם מצחין בשרה את בואו והמלך נטה אליו חסדו: "מה תבקש, במה אוכל לעזור", התעניין.

"אדוני המלך", ניסה לקוד בגמלוניות, "הפצעים המוגלתיים מגרדים ומציקים, ומדיפים ריח בואש. כולם מתרחקים ממני, ואני ניזון מליקוט שאריות מזון שהושלכו לאשפתות. אין לי הנאה בחיי, זולת אחת: כשאני מתחכך, אני משכך מעט את הגרוי. אבל יש לי בעיה. איני מגיע לגב..."

אבקש מהמלך שיואל ברוב חסדו לצוות שיתקינו לי שתי מברשות ארוכות ידות, שאוכל לגרד בהן את גבי..."

"כדברך יעשה", ענה המלך, ופנה אל השליש: "ירשמת?"

"כן", ענה בחיך.

חיוכו הבעיר את חמת המצורע: "אדוני המלך, יאמר נא, כלום נאה הדבר ללעוג למצורע? למה הוא מחיך, זה שרשם את הבקשה!"

"אכן", הסכים המלך, "למה חייכת לבקשתו, האם נאה הדבר?" הוכיח את השליש. קד השליש: "אדוני המלך, לא למומו הגשמי חייכתי, אלא לסיכולות הרוחניות! עומד הוא לפני המלך, ויכול לבקש שרפאיו יטפלו בו וירפאוהו, פצעיו יעלמו ועורו יתקן, מכאוביו ישכחו ויוכל לשוב לחברת בני האדם, ומעדיף הוא להמשיך להדיף צחנה ולסבול מפצעי המוגלתיים והמדממים, לסבול מנידוי ולהתחלל מפסולת אשפתות, ולמצוא אשרו בהתחככות מעגת..."

נפגע המצורע, וזיקר כתפיו ושרבב שפתיו: "שלא יגיד לי מה לעשות!"

שוטה! בקש לפחות עתה... אין ללעוג לו, יש לנו לו!

ואני נזכר: נסעתי ברכבת, מחדרה לבני ברק. מולי ישב יהודי, ופתח שולחן. הוציא מאמתחתו צרור תרופות וערך על הדלפק. גולות לבנות וצהובות, כמוסות אדומות וזהובות, מבחר מרשים ומשובב עין. נטלם לפיו עדרים עדרים, הגירם לגרונו בלגימת מים. לטשתי עינים כפי הנראה, כי הוא פנה אלי והודה עמי ברחמים: "שכחת את שלך בבית!?" שכחתי בבית? אשרי שאיני צריך!

(והגדת)

"והנשאם הביאו"

"והנשאם הביאו את אבני השפה ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן" (שמות לה, כז). וכתב רש"י: מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו הנשיאים: יתנדבו ציבור מה שמתנדבים, ומה שמחסרים אנו משלימים אותו. כיון שהשלימו ציבור את הכל, שנאמר: "והמלאכה היתה דים" (שמות לו, ז), אמרו נשיאים: מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השפה. לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה. ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם, "והנשאם" כתיב.

וכתב ה"כתב סופר" זצ"ל: יש ללמד זכות על צדיקים אלו שאחרו מלהתנדב, על פי המבואר (סוטה יג ע"ב) שאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, כי לולא הגמר גם ההתחלה ללא הועיל היתה. ולכן התחכמו להמתין עד שיביאו כולם נדבתם ומה שיחסר יביאו הם, ותהיה המצוה קרויה על שמם הינו שיעשו עיקר וגמר המצוה. והיתה כונתם לשם שמם -

ומכל מקום שלא עשו, כי ידועה מסקנת ה"משנה למלך" (הלכות מגילה פ"א הי"א) ו"חכם צבי" (בתשובה סימן קו) [בשר אחד שנתן רשות לאסיר לצאת יום אחד מבית האסורים, שייצא ביום הראשון בו יוכל לקיים איזו מצוה שאי אפשר לו לקיימה בבית האסורים, ולא ימתין למצוה מאוחרת מדאורייתא כגון קריאת פרשת זכור, משום] ש"ורייזין מקדימין למצוה" (פסחים ד ע"א) עדיף מעשיית

מצוה מן המובחר. והיה לנשיאים להקדים המצוה ולהיות מהזרזים המקדימים, מלעשות גמר מצוה מן המובחר.

והטעם שזרזים מקדימים עדיף, על דרך שאמר: אל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה (אבות פ"ב מ"ד). והכלל הוא: אין מחמיצין את המצוות (מכילתא בוא יב, ז), אולי לא יוכל אחר כך לעשות. וכך היה לנשיאים, שלא נשארו להם אלא האבנים. וגם הם לא היו משלהם, אלא ירדו להם עם המן (שמות רבה לג, ח), ולא חסרו משלהם כלום.

וכן הורונו ב"מסילת ישרים" (פרק ז), שלא יחמיץ האדם את המצוה, אלא בהגיע זמנה או בהזדמנה לפניו או בעלותה במחשבתו ימהר יחיש מעשהו לאחוז בה ולעשות אותה, ולא יניח לזמן שיתרבה בינתיים כי אין סכנה כסכנתו. אשר הנה כל רגע שמתחדש יוכל להתחדש איזה עיכוב למעשה הטוב -

ועל אמיתו דבר זה העירונו (בראשית רבה עו) בענין המלכת שלמה, שאמר דוד המלך לבניהו בן יהוידע: "והורדתם אתו אל גחון" ואמר בניהו: "אמן, כן יאמר ה'" (מלכים א א, לג). ושאלו: והלא כבר נאמר: "הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה, [כי שלמה יהיה שמו ושלומו ושקט אתו על ישראל בימיו והכינותי כסא מלכותו על ישראל עד עולם]" (דברי הימים א כב, ט-י). אלא הרבה מפריעים יעמדו מכאן ועד גיחון!

על ענין זה, נשא ה"דברי חיים" זצ"ל את משלו -

היה היתה באבקילע, אשה כפרית, עני מרודה, ולה בנים ובנות בלי עין הרע, מושכים בסנורה ושואלים להם, ואין. נשאה עין למרום ושועה: "רבונו של עולם, ראה נא בעיני. המצא לי אוכל לעולמי!"

וה' שמע תפלתה. פקח עיניה, ומצאה ביצת תרנגולת שזה עתה הוטלה, חמה וטרייה. כמה שמחה. נופפה בה וקראה: "שמעו, ילדים, מצאתי ביצה!"

כמה שמחו, שמחת עניים. מה יעלה בחלקו של כל אחד מהם מביצה בודדת זו. נשאו עיניהם והושיטו ידיים, אבל האם הגביהה עוד יותר את הביצה: "לא, ילדים, הבה ננהג בחכמה! לא נאכלנה. נבקש מהשכן שירשה לנו לשימה מתחת לתרגלתו הדוגרת. תדגור עליה, עד שיבקע אפרוח. אבל גם אותו לא נאכל. נגדל אותו עד שיהיה לתרנגולת גדולה" - "הידד", צלה, "ויהיה לנו בשר" -

"ומרק עוף!" -

"לא, ילדים, לא הבנתם -

התרנגולת תטיל לנו ביצים" -

"וכל יום נאכל ביצה", איזה אושר!

"לא, גם את הביצים לא נאכל. נניח לתרנגולת שתדגור עליהן, ויבקעו המון אפרוחים, שיגדלו ויהיו ללהקות תרנגולים" -

"איזה יופי", קראו במקלה, "ונאכל כל יום בשר!"

"לא הבנתם - התרנגולות יטילו המוני ביצים, שיגדלו דור נוסף של תרנגולים, ואז נמכור את כל התרנגולים, ונקנה עגלה קטנה, ונגדל אותה עד שתהיה פרה, ותתן חלב, ותמליט עגלות נוספות, עד שיהיה לנו עדר שלם. ואז נמכור חלק ממנו, ונקנה בית משלנו, עם חלקת שדה. נרתום את הפרות למחרשה, נזרע ונקצור, ולא יחסר לנו מאומה!"

עיני הילדים נצצו, שכחו את רעבונם, והבאבקילע שחקה עם הביצה בעליצות, והיא נשמטה מידה והתנפצה.

כל החלום נגר ארצה...

ורגע, שלא תהיה אי הבנה -

זה לא אומר שלא לדגור על הביצה. זה רק אומר שלא לשגות בחלומות, ולא להשתעשע איתה. קום ועשה מעשה. תטגן או תדגור, אבל תנצל את ההווה במקום לחלום על העתיד! ונספר סיפור מהגמרא (גיטין סח ע"ב) -

התורה אסרה להניף ברזל על המזבח. החליט שלמה המלך, שבית המקדש כולו יבנה בלא שיניפו עליו ברזל. לשם כך ביקש את תולעת השמיר, שסגולתה לבקוע אבנים, הודיעוהו שמלך השדים יודע מקומה, ושלח את בניהו בן יהוידע להביאו. בדרכם ראה מגיד עתידות המתימר לצפות נטרות ואנשים משחרים פניו, וחיך. שאלו מדוע חיך, וענהו: אותו קוסם יושב במקום בו טמנו אוצר. מה שתחתיו אינו יודע, את האוצר שתחתיו לא חשף, ועתידות ידע!

אין ספק שהמעשה היה, אבל מדוע כתבוהו לדורות. כי לקח כה רב צפון בו! הן כל אחד מאתנו, כאותו קודם, יושבים אנו על אוצר, ועוסקים בחזוי עתידות תלוש - כל אחד חולם, מה יעשה בעתיד. אח, כיצד ילמד ויתעלה ויכבוש מקום בצמרת. אולי, והלואי. אבל מה לך לחלום באספמיה, יושב אתה על אוצר, והוא ההווה. אותה, חשפת? אותה, אתה מנצל? קום, נצל את האוצר שאתה יושב עליו, נצל את הרגע הזה ואת השעה הזו. אל תדחה לעתיד, כי אין ספק מוציא מדי ודאי!

(והגדת)

"בהעלות הענין"

הפרשיות אחרונות בספר שמות עוסקות במשכן ובכליו: תרומה ותצוה, ויקהל ופקודי. כי זה עיקר, וזו הפסגה. וכמו שכתב הרמב"ן בהקדמתו לספר שמות, שספר בראשית הוא ספר היצירה, הן יצירת העולם והן יצירת האומה, וספר שמות הוא ספר הגלות והגאולה. והגאולה לא הסתיימה ביציאת מצרים, כי עדיין היו גולים במדבר, בארץ לא להם. גם לא בכניסתם לארץ והתישבותם בה. הגאולה התממשה בקבלת התורה ועשיית המשכן, "כששב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוה עלי אהליהם והם הם המרכבה [לשכינה] (בראשית רבה מז, ח) ואז נחשבו גאולים. ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן, ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד".

נפלאים הדברים.

אבל לאורם, נשאלת שאלה.

הואיל וספר שמות הוא ספר הגלות והגאולה, והגאולה הושלמה בהשראת

השכינה התמידית במשכן, שסמלה הענין, היה הספר אמור להסתיים בפסוקים:

"ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענין וכבוד ה' מלא את המשכן. כי ענין ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם" (שמות מ, לה-לח). ברם, מדוע נוספו עד שני פסוקים באמצע: "ובהעלות הענין מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם, ואם לא יעלה הענין ולא יסעו עד יום העלתו" (שם, לו-לז). זאת יש להשמיע בפרשת המסעות (במדבר ט). כאן המקום לומר שהענין שכן על המשכן, ותו לא.

והתשובה יסודית, ומחייבת כל כך!

בגמרא (שבת לא ע"ב) אמרו, שמלאכת סותר בשבת, היא כשסותר על מנת לבנות ממקומו (וברמב"ם הלכות שבת פ"א ה"א). ושאלו, שהרי מלאכות השבת נלמדות ממלאכות המשכן, ובמשכן סותרו בצאתם למסע כדי לבנותו שלא במקומו, בחינה הבאה. ותראו: כיון דכתיב "על פי ה' [יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנן] (במדבר ט, יח), כסותר על מנת לבנות במקומו דמי. ובאורו, שמקומם היה היכן שרצו ה' שיהיו. ובכל מסעיהם לא היה להם אלא מקום אחד, המקום בו ה' רוצה שיחננו, מה לי הכא מה לי התם.

ומעתה, זו התשובה לשאלה. אימתי נחשבו לגאולים, לא כשיצאו ממצרים, שעדיין היו במדבר בארץ לא להם, כדברי הרמב"ן. וגם לא כשכנסו לארץ ישראל, שהרי גם ממנה גלו. הם נחשבו גאולים כשהשכינה שרתה ביניהם ומקומם הוא היכן שהשכינה, אחריה לכו ובעקבותיה יחננו!

ומה זה אומר לנו -

שאין לנו אלא רצון ה'. אין אנו מתפעלים את רצוננו, אין אנו הולכים אחר דעתנו. נושאים אנו עין אל הענין, שומעים לדעת תורה, וחוקרים מה אומרת ההלכה. רק לאורם נוסעים וחונים, רק לפיהם פועלים. ואז אכן גאולים, ובסיעתא דשמיא מצליחים.

ונספר -

בבירסק התלקחה מלחמת בחירות לועד הקהילה. מצד אחד נצבה רשימת היראים, שמעמדיה זכו לגבוי של הרב, מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל. מהצד האחר, מסטרא האחרת, רשימת פורקי העול שבקשו לבטל השגחת הרב על השחיטה ולבטל את הפנית תקציבי הקהילה, בין השאר, לתמיכת בחינוך התורני ובתחזוקת מקוה הטהרה. המערכה התנהלה בעיקרה באמצעות מודעות רחוב, פשוטיהם שחודבקו בעיקר על קירות בתי הכנסת, מקום כינוסם של היהודים, וכל צד ניסה למשוך אהדתם של הממונים, פשוטי העם, שבהצבעתם יקבע צביון הקהילה. שני הצדדים הדפיסו מודעותיהם בבית הדפוס היחיד בעיר. הלה היה המרויח היחיד מהתלהטות הרוחות, מהכרוזים וכרוזי הנגד. בגדר חובת ההשתדלות העביר המדפיס כל כרוז שהוזמן לצד שכנגד, שיכין תגובה הולמת ויגביר את גובה הלהבות.

הבחירות היו אמורות להתקיים במוצאי שבת. ביום חמישי ישבו הנציגים החרדיים בבית הרב, לסיכום המערכה. ספרו על ההשמצות וההכפשות נגדם, על מערכת השקרים והעלילות שנקמה ועל ההסתה הפורענה כאילו נציגי החרדים מתעלמים ממצוקות הממונים העמלים ואינם דואגים לרווחתם ואת כל התקציב מפנים הם לעניני דת, בעוד שהרב דאג כל כך לכל יהודי והיה קשוב לכל מצוקה.

כמה צדקה חולקה, כמה עזרה ומתן בסתר. ולהפך, הלא הנציגים החלוניים ידועים בנהנתנותם, וידאגו רק לחוגם. הוחלט להדפיס מודעה מסכמת שתודבק בערב שבת בפתחי כל בתי הכנסת, תעלה על נס את פעילותם המסורה של העסקנים החרדיים ודאגתם לצבור הרחב ורוחתו, ותוקיע את ארחות חייהם ונהנתנותם של המעמדים האחרים. נסחו את המודעה שעברה את בקרתו המדוקדקת של הרב, אבל בקש שלאחר שתודפס תובא בפניו לראות האין בה טעויות ושגיאות, כי זו המודעה הגורלית שתכריע את המערכה.

בשעת לילה מאוחרת נמסרה המודעה לבית הדפוס.

שעה לאחר מכן, נמסר העתק למפלגה היריבה.

איזו סערה עוררה! דוקא משום שכל מילה בה אמת, דוקא משום שהרשימה כל כך בטיעוניה. החליטו שההגנה הטובה היא ההתקפה. הגיבו על סעיף אחר סעיף בלשון בוטה, בנאצות והשתלחויות. פגעו בנציגים אישית, ולא פסחו אף על הרב. פנו אל הרבדים האפלים ביותר שבנפש האדם, באשמות הבוקר מסרו את מודעתם לבית הדפוס.

והדפוס, באותם ימים, נסדר באותיות עופרת יצוקה. אות אחר אות שובצה במלקחים. בעבודת כפיים איטית ומיגעת. ככל שהתארך הנוסח, התאחרה העבודה. ועכשיו, שהיה עליו לסדר ולהדפיס שתי מודעות מרובות מלל, אך הדבר שעות ארוכות. הכלל, בשעות אחר הצהריים של ערב שבת נמסרו המודעות למזמינים, שמייהרו איתן אל הרב מבריסק. הציגו בפניו מודעה לדוגמה. "היכן כולן", שאל.

מדוע צריך את כולן, כדי לאשר די במודעה אחת. אבל דברו היה לחוק.

שטחו על השולחן את ערמת המודעות.

גחן וקרא בתשומת לב, שורה אחר שורה. סיים, והביע שביעות רצונו: "זעיער גוט!" טוב מאד!

פני העסקנים זרחו.

גחן שוב, ואסף את ערמת המודעות. פנה עמה אל החדר הפנימי, ויצא אליהם בידיים ריקות.

נדמהו. מה זאת?

הסביר: "המודעות נפלאות, מתומצצות בבהירות, משכנועות בעליל. אבל השעה מאוחרת. וכשתשלחו נערים משולהבים להדיקן על כתלי הכנסת עלולים הם לגלוש מבלי משים מעבר לשקיעת החמה ולהכנס לספק חלול שבת. לכן החלטתי לגנון!"

"אבל בלעדן, נפסיד את המערכה!" קוננו העסקנים.

השיבם הרב: "הכתוב אומר: סוס מוכן ליום מלחמה, ולה' התשועה (משל כא, לא). כלומר, התוצאה ממרום, אלא שעלינו מוטלת חובת ההשתדלות. ואם כרוכה היא בספק איסור, לא זו ההשתדלות אודותיה נצטיינו!"

הציע אחד: "ניתן לגוי להדביק את המודעות. כדאי הוא בעל ה"עיתור" לסמוך עליו, להתיר אמירה לכניס לצורך מצוה דרבים" (באורח חיים רעו ס"ק כה). אבל הרב ממריסק היה בצור חלמיש, והפרינסים יצאו מלפניו בידיים ריקות, תרתי משמע. בתחושה שהמערכה אבודה. שהרי למשכילים ולחילונים אין כאלו עכבות, והם יכבשו את הזירה.

ואכן, שחשם התאמת. כתלי בתי הכנסת השחירו ממודעות הענק של החילוניים, שהשיבו בשצף קצף להאשמות החרדים. אותן האשמות שלא פורסמו, כיון שהרב גזר את המודעות שהוכנו. המוני היהודים שעלו לקבל את השבת עצרו וקראו את המודעות המתלהמות, את הביטויים הפוגעים והגדופים הזולים ולא הבינו על מה יצא הקצף, מדוע לתקוף כך ולהשמין בפראות, הניסוח הזול והירוד, ההשתלחות הפרועה חסרת הרסן, קוממה –

אילו היו המודעות מודבקות, היו קוראים אותן מערכה מול מערכה, ומבינים שאין זו אלא תגובה, גם אם חסרת טעם ורמה. אבל עתה, נתפסה ההשתלחות התקפה מרושעת וזדונית, פוגעת ומקוממת, והיתה לשיחת היום. כמחאה נגדה, הצביעו המוני יהודי בריסק ברוב גורף בעד רשימת היראים המתקפת, שזכתה ברוב עצום.

"רואים אתם", אמר הרב ממריסק, "אין מרויחים מעברה, ולה' התשועה!" הרב ממריסק על פי ה' נסע ועל פי ה' חנה, על פי ה' פעל ועל פי ה' נמנע מפעולה – וזכה! כמה מחייבים הדברים כל אדם ואדם!

והגדת)

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה... (לח, כא). "משכן העדת – ספר מעלות זה המשכן שבבבלים היה ראוי להיות נצחי ושלא יפול ביד אויבים... שהיו ראשי אומני מלאכת המשכן וכליו מיוחסים לצדיקים שבודו, ולכן שרתה בו שכינה במעשה ידיהם ולא נפל ביד אויבים... אבל מקדש שלמה... [ו] בית שני שלא היה בו אחד מכל אלה תנאים – לא שרתה בו שכינה ונפל ביד אויבים..." (ספורנו, שם).

"טוב אחרית דבר מראשיתו" (קהלת ז, ח) – "טוב אחרית דבר – בזמן שהוא טוב – מראשיתו" (חגיגה ע"ב א').

את העובדה המופלאה הבאה מספרים רבותינו בגמרא (בא מציעא פה ע"ב):

"כשהיו מתנצחים זה עם זה רבי חנינא ורבי חייה (על איזה עניין) אמר לו רבי חנינא לרבי חייה: 'וכי אתי את המתקוטט?' – חס ושלום אילו נשתכחה תורה מישראל הייתי מחזיר אותה מפילפול". אמר לו רבי חייה לרבי חנינא (בתשובה לכך): 'וכי אתי אתה מתקוטט?' – שאני עושה שהתורה לא תשתכח מישראל כל עיקר! מה אני עושה? אני הולך חזרע זרעוני פשתן, וקולע מהפשתן שגדל רשתות ומכמורות, ואני צד בהם צבאים, ומאכיל את בשרם ליתומים. ואני מכין מגילות קלף מערותיהם, וכותב תורה על מגילות אלו. ואני עולה לעיר שאין בה מלמדי תינוקות, ומלמד חמשה ילדים חמשה חומשי תורה, חומש אחד לכל אחד מן הילדים, ואני מלמד ששה ילדים (על פה) ששה סדרי משנה, סדר אחד לכל אחד מהם, ואני אומר להם, (בינתיים) עד שאלך לעיר ואחזור שוב לכאן, למדו זה את זה מקרא, ולמדו זה את זה סדרי משנה (שכל אחד מן הילדים ילמד את חבריו את החומש או סדר המשנה שלימדתי), ובכך עשיתי שמוכטח לתורה שלא תשכח מישראל.

"לזה התייחס רבי באומר: 'כמה גדולים (הם) מעשי חייה!'"

והדברים תמוהים ביותר, וכי עד כדי כך נשתכחה תורה מישראל, עד שלא נמצאו לו לרבי חייה חמשה חומשים מזומנים הכתובים מכבר? ואם נניח שרבי חייה ביקש לכתוב אותם חומשים על מגילות קלף בקדושה, הן יכול היה לכל היותר לקנות עורות מוכנים ולעבד אותם 'לשמה', ולכתוב עליהם את דברי הקדושה בקדושה ובטהרה. כל הטורח שקדם לעיבוד – כזריעת הפשתן, קליעת הרשתות, צידת הצבאים וכיוצא בזה – לשם מה נועד? כלום לא טוב היה לו לנצל את זמנו היקר לתורה עצמה, ללמוד וללמד?

משכן העדות – חותם הלשמה

האמת היא כי לא רק יצירת המשכן היתה כולה חתומה בחותם ה"לשם שמים" הטוהר, אלא אפילו גביית הכס ושאר החומרים שהוצרכו לבניין, צריכה היתה להיעשות מתוך כוונה טהורה זו. זוהי הסיבה שהתורה צויתה שחכמי הלב יתעסקו לא רק בעשיית המשכן וכליו, אלא גם בניצוח על מגבית החומרים למשכן. בפירוש העידה כך התורה (שמות כח, ה): "והם יקחו את הזהב וכו'" (עיי' בפירוש ה"ספורנו", שם. בזה).

המלבי"ם מבאר שהתואר "משכן העדות" (בתחילת הפרשה) מלמד שהמשכן עצמו העיד בעדות ברורה שכולו נעשה באמונה, מבלי שמץ שלמעל או גניבה. העובדה שלאחר שישאל זכו להשלים את הקמת המשכן, אכן ירדה השכינה לשכון בתוכו, והיא העידה כמאה עדים שכל מלאכת המשכן התבצעה בשיא הידור והשלימות, שאמלאן לא היה בלתי אפשרי שהשכינה תשרה בו בצורה נשגבה כל כך.

כך גם נאמר בתורה בפתח הצוים אודות בניין המשכן. על ההקמה עצמה נאמר: "ועשו לי מקדש", ופירש על כך רש"י: "ועשו לשמי בית קדושה". אולם לא רק הבניין חייב היה להיבנות לשמו של מקום, אלא גם הרמת התרומה היתה צריכה להתבצע כן, כפי שנאמר (כה, ב): "ויקחו לי תרומה", דהיינו "לי – לשמי" (בפירושו של רש"י, שם). נמצא שלמן הצדע הראשוני ביותר, כל מלאכת המשכן חייבת היתה להתבצע לשם שמים.

מדוע נערים בני-טובים מתקלקלים?

יצירה שכל כולה נוסדה על טוהר כוונתו של קדושי עליון, פשוט שתקבל תוקף מיוחד במינו.

הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל הוסיף בענין זה ראייה מספר שמואל א (טז, א). לאחר שנדחתה מלכות ישראל משאול, אמר ה' לשמואל הנביא: ולך אשלחך אל ישי בית הלחמי כי ראיתי בבניו לי מלך".

ונדרש בילקוט (רמז קכד): "שיה אמלך לשמי, שבכל מקום שנאמר לי קיים לעד ולעולמי עולם". והילקוט בהמשך הדברים מונה כמה דברים שנאמר בהם לי – בכהנים, בלוויים, בזקנים, במקדש.

ביאור הדברים: בכל מקום שנאמר בו 'לי' היינו 'לשמי' – לשם ה'. ודבר הנעשה לשם הקב"ה קיים לעולם!

בשם הגר"א מוילנא נמסר שאמר שאילו היו בונים בית כנסת במחשבות טהורות בתכלית, לשם שמים, מבלי תערובת מחשבה זרה כלשהי, דהיינו, שאפילו חוטבי העצים למבנה וכיוצא בהם, היו פועלים אך ורק מתוך מחשבות טהורות, ולא מתוך נגיעות אנוכיות כלשהן – באותו בית כנסת אפילו תפילה אחת לא היתה יכולה להיאמר שלא בכוונה. הטהרה שביצירה חייבת לתת את אותותיה בקדושה שתשרה במקום.

מאליו מובן שדברים שהם נכונים בקשר לבניין כל מקדש מעט, נכונים פי כמה ביחס למשכן, שכל שלבי עשייתו התבצעו בידי גדולי קדושי ישראל, ובמחשבות קודש שלא היה בהן שמץ זרות.

בהתאם לכך אמנם זכו ישראל שהמשכן יצא לא רק כלול בהדרו, אלא ששרתה בו השכינה בצורה גלויה, וגם בסופו לא נפל בידיים זרות. עמדו ליצירה זו זכות וקדושת יוצריה וזכות מעשיהם, שהתבצעו במירב השלימות (עפ"י "מראש צורים" ח"ב).

מדוע דחה הגר"א הצעה להקמת ישיבה?

בספר "אבי הישיבות" מובא מעשה נפלא: שעה שביקש הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, לייסד הישיבה בעירו, וכבר נמלך ושקל את כל צדדי הרעיון והשלכותיו, פנה כהרגלו לשאול בעצת האורים ותומים, אצל הכהן הגדול שבימיו, מורו ורבו, הגאון רבי אליהו מוילנא.

הוא פרס בפניו את פרטי השאלה, מנה והזכיר את נקודות התורה של הדור, עניינים דועים בעיקרם, שכבר התרעו עליהם בפומבי, וכתשובה ופתרון הציע להם את הקמת הישיבה. צורך השעה מחייב את ייסוד הישיבה, סבר רבי חיים, שכן זו תהווה תריס בפני הרוחות החדשות, ותעמיד דורות של מנהיגים ממשכי מורשת. הוא דיבר בהתלהבות ובהתפעלות על סגולת הרעיון ומעלותיו, וציפה לתשובתו, הוראתו, האם להקים את הישיבה אם לאו.

אך הנה נכונה לו הפתעה. רבו המובהק, שכל שאלה גדולה וקטנה בסוגיות הכבדות והחמורות ביותר הכריע על-אתר, כמעט בטרם שסיים את שאלתו, נשאר הפעם שקוע בשתיקתו ולא הגיב. רבי חיים הבין אל-נכון כי לא היתה זו שתיקה כהרדואי, ושב על עקבותיו, אל הש"ב ואל תעשה".

עברו ימים, חלפו חודשים, אך הרעיון הנאצל שכל-כך כבש את ליבו, לא חלף ולא נגוז. אדרבה, ככל שרבי חיים הפך בו והפך בו יותר השתכנע כי הכל בו. מצוקות השעה לא נעלמו בכדי, ונפשו הסוערת לא שקטנה באחת. הגיע היום, יש אומרים כעבור שלוש שנים, ורבי חיים שוב עומד אצל רבו, מבקש אישור לתוכניתו החדשנית. ככפעם הראשונה כך גם בפעם הזאת, עוד הוסיף להטעים, ולהביר, וכמה מעלות טובות ונכבדות מנה לזכותה רעיון שהגה.

והגר"א הסכים... מובן שרבי חיים לא הופתע מן התשובה, שאלמלא ציפה וקיווה לה לא שב וניסה את ההצעה באוזניו, ובכל זאת תשובת הגר"א לא הניחה את דעתו. – מעיקרא מאי קסבר והשתא מאי קסבר – אזור הגר"ח עוז ושאל כמתמיה. ממה נפשך, אם גוף הרעיון פתרון טוב הוא, מדוע נפסל בראשונה, ואם פסול היה מעיקרו, הכיצד הוכשר איפוא באחרונה?

"רעיון נעלה ונשגב ככל שיהיה" – בהביר לו הגר"א את השקפתו, תשובתו – "אם יתערב בו שמץ של מחשבה זרה עלול הוא לכישלון מראשיתו. כאשר באים לייסד מקום תורה, וסחה בכוונת ה'לשמה' – כמו-כן יחסר וייגרע גם בהצלחת המקום. בביאתך הראשונה גילית מחשבותיך בהתפעלות ובהתלהבות יתירה. חששתי שמא נגיעה כל-שהיא מקננת אי-שם בליבך, ופוגעת בכוונת הלשם שמים, ולא יכולתי להסכים. מה שאין כן עתה, שבאת והרצת דבריך בניחותא וביישוב הדעת, כעומד מן הצד, הכרתי בך שלשם-שמים בלבד נתכוונת. מעתה לא אך מעשיך רצויים כי גם כוונתך רצויה, לפיכך נדון העניין להצלחה".

כנסיה לשם שמים – סופה להתקיים

"רבי יוחנן הסנדלר אומר: כל כנסיה שהיא לשם-שמים – סופה להתקיים; ושאינה לשם-שמים – אין סופה להתקיים" (אבות ד, יא).

מה חידש לנו ר' יוחנן הסנדלר בדבריו, הרי כל דבר שאינו לשם-שמים אין לו קיום? מבאר הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל (דרשות "שבט הלוי" שער טז): לא ניתנה תורה למלאכי השרת כי אם לבני אדם, בעל נגיעות, אשר אף אם רוצים לעשות לשם שמים – היצר הרע נלחם בהם ומפגל מעשיהם. אולם ביכולתו של האדם להקדים רפואה למכה: בתחילת כל פעולה, בתחילת כל כנסיה שהיא לשם שמים יודיע ויכריז שמטרת הדבר היא לשם שמים, כך יסתלק בתחילת הפעולה את המחשבות הזרות. ואז גם אם באמצע יצליח היצר הרע להסיח את דעת העושה מהלשם-שמים – מכל מקום סופה להתקיים. ואם כן, "כל כנסיה שהיא לשם-שמים" בתחילתה – סופה להתקיים לשם-שמים, אף אם באמצעה היה הפסק. כן נהג גם רבי נחוניא בן הקנה, שבכניסתו לבית המדרש התפלל תפילה קצרה (ברכות כח ע"ב).

מדוע נערים בני-טובים מתקלקלים?

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' (לה, ב)
סיפר הגאון רבי שמחה קפלן זצ"ל (רב ואב"ד צפת) זמן קצר לפני פטירתו, סיפור מדהים ששמע בימי בחורו בהיותו בחור בישיבת מיר בחו"ל, וגופא דעובדא הכי הוה:

בשנות למודי בישיבה התאכסנתי אצל משפחה ולה בן יחיד בשם בער'לה. באחד מימי השישי, כאשר קמתי ממטתי ללכת לישיבה ראיתי את בעה"ב מתכונן לצאת לשוק העיירה למסחר, [שוק העיירה היה יריד מרכזי לכל העיירות מסביב]. בדרכו לצאת, שומע אני איך בעלת הבית אומרת לבעלה פעם ופעמים "היום ערב שבת ותחזור מוקדם" אימרה זו היתה די מובנת לי.

הלכתי לישיבה ללמוד וחזרתי לאכסניה בצהריים, אחר תפילת המנחה, מוצא אני את בעלת הבית עומדת בעד החלון ומשקיפה החוצה בצורה לחוצה, פחדתי מי ידעמה קרה, והנני שומע שפולטת מפיה ואומרת עוד מעט שבת, עוד מעט שבת. נדהמתי, הרי עוד היום גדול וכמה שעות שלימות עד כניסת השבת, מדוע הנך דואגת כבר מעכשיו? אמרה לי בא ואספר לך מתולדות חייו ותבין פשר הדבר. שנים רבות לא זכינו להפקד בבנים. ובעזרת השי"ת לאחר שנות סבל זכינו לבן זכר. אך לדאבוני לא התפתח כראוי רח"ל ורבות סבלנו בגידולו, ביקרנו עמו אצל רופא העיירה, ואבחנתו הדאיגה אותנו באומרו, שכנראה זו בעיית מום בלב, ולו אין אפשרות להעלים כלום, אך הפנה אותנו לילינא, שם יש רופא גדול, הוא יוכל לעזור לכם. נסענו לילינא וכך אמר לנו בצורה פסקנית: לילד הזה אין סיכוי לחיות יותר מכמה שנים, חבל לכם להשליך ממנו לחנם, חזרו לביתכם והשלימו עם המציאות. שבורים ורצוצים יצאנו מבית הרופא, לא ידענו לאן פנינו מועדות לאחר משמע דברי יאוש אלו. בקושי הגענו לאכסניה שבילינא, ושם פרצתי בכי תמרורים ומאנתי הנחם. תושבי האכסניה כששמעו על צרתינו, הציעו לנו שבדרכנו חזרה למיר, נעבור בראדיון, שם מתגורר הצדיק הקדוש החפץ חיים ונפנה אליו ובודאי נושע.

זיק של תקוה נופח באפינו, מיד נסענו לראדיון ואיתרנו בזריזות את ביתו של החפץ חיים. אך גדל צערנו בשומענו שאין מכניסים לביתו אנשים כי מצבו חלש ביותר ואין באפשרות לקבלו קהל נשארנו

קפואים במקומנו. מה עושים? בעוד אנו עומדים תוהים, ולפתע סייעתא דשמיא. רואים אנו את בעל נכדתו של החפץ חיים, אברך צעיר, שזה מכבר למד בישיבת מיר והיה מתגורר בביתנו, והנה "שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו..." מיד הכניס אותנו לחדר סבו, שישב אז על כסאו ונביא "עזרא" בידו. ישבנו וסיפרנו לו את כל השתלשלות חייו, וצרת בנו העומדת כעת על הפרק. אמר לנו הח"ח מה ביכולתי לעזור, כסף אין לי ומה אוכל לעזור לכם? שוב פרצתי בכי תמרורים ודמעות שלישי זלגו מעיני. נכדו הנ"ל שהכניס אותנו אליו הוסיף ואמר לסבו והרי זה בן יחיד.

קרא לי החפץ חיים בלשון חיבה ואמר בתי, קבלי עליך שתקדימי לקבל את שבת מלכתא, שאלתי מה היא ההגדרה להקדים את השבת?
ענה לי ביום שישי בחצות תהיה כבר מפת שלחן של שבת פרוסה, ופמוטי הנרות סדורים על השלחן, ומזמן הדלקת הנרות לא לעשות שום מלאכה ויהי מה!
מיד קבלה נחושה גמלה בלבי, בתוך כדי דיבור לא לשנות כלום מדבריו. אמרתי לעצמי, שאם היה גוזר עלי הצדיק לצום שנתיים ללא הרף, גם זאת הייתי מקבלת עלי ללא עוררין.

מיד בהגיענו לביתנו שבמיר כבר חל שיפור ניכר בילדנו, וקימעא קימעא החל לאכול יותר ויותר ולהתפתח בצורה רגילה כשאר ילדי גילו, ללא שום הבדל, כמובן שביקרנו אצל רופא העיירה שלנו ששלח אותנו בשעתו לילינא, והוא השתומם למראה עיני, והוציא מכיסו סכום כסף נכבד שניסע לרופא גדול, ויאמר מה מצבו של הילד, אם לא טעות כוזבת התרחשה כאן.
כשהגענו לילינא לרופא הגדול, אמר לנו הרופא: הרי זה ילד אחר, קבע בפסקנות, ולא אותו ילד שבדקתי לפני תקופה קצרה. אמרנו לו בן יחיד הוא לנו ולואי שזכינו לעוד בנים.

שאל הרופא האם הייתם בווינא? [ששם יש מרכז רפואי עולמי] אמרנו לו גם לא שם, ואלא איפה? הלכנו לחפת חיים והוא יעץ לנו את עצתו...
אמר הרופא: אנחנו הרופאים יש בידינו לתקן את הקיים, לב פגום מנסים אנו לתקנו. החפץ חיים יכול לברוא "יש מאין" עכשיו יכול אני לספר לכם הלב של בככם היה אכול לגמרי במצב של "אין"....
עכשיו הנך מבין מדוע כה עצבנית אנכי שבעלי עדיין לא הגיעו...
סיימה האשה את סיפורה באוזני הרב קפלן.

(מאיר עיני ישראל)

הגה"ק בעל ה"בני יששכר" (בספרו "אגרא דפרקא" אות קכו) תמה בשם הרה"ק ר' מנחם מנדל מרימנוב זצ"ל, על פשר העובדה שלעיתים ניתן לפגוש בילדים שבעודם רכים בשנים הם מתמידים בתלמודם בבית רבם, גם מתפללים ככוונה ומיישרים אורחותיהם, והנה משעה שהם גדלים ומתבגרים כאילו הם משנים את עורם לבלי הכר. לצערנו, תופעה מוכרת וכואבת ללא ספק.
מלבד השוני הקיצוני המעורר פליאה, התמיהה רבה עוד יותר לאור מה שידענו כי הבל פיהם של תינוקות של בית רבן הוא הדבר הטוהר ביותר שמצוי בעולמו ועליו עומד העולם, ואם כן מדוע הבל טוהר זה שאין בו חטא אינו מציל אותם מלחטוא? הרי מקולבנו מצוה גוררת מצוה, ומדוע המצוות שעשו בצעירותם, אינן מזכות אותם כשייעתא דשמיא, שיוכלו להתמיד בדרגתם הרוחנית?
השיב על כך הרה"ק מרימנוב, שהסיבה לתופעה זו היא – משום שאבותיהם של אותם נערים עסקו במשא ובמתן שלא באמונה, ונמצא שבממונם התערב גם ממון של גזל. כיון שאותם ילדים ניוזנו ממאכלים שנקנו מממון שלא היה נקי מעוון גזל, מאכלם לא היה בתכלית הטוהר, ועל כן נולדו בהם תאוות ומידות רעות, שבסופו של דבר הטו אותם מדרך הישר!

מעשיו הגדולים של ר' חייא

"סוף מעשה – במחשבה תחילה". אין אדם בר-דעת עוסק בעבודות שאין להם תכלית, אפילו בעובדין דחול. אבל מחשבת יעד התכלית המקופלת בגנזי הרהרויו בעת העשייה, אין לה יד ותפיסה בעצמו של מעשה. התוכניות, ההכנות וההכשר, אינם משנים כלום ואין להם תוצאות מורגשות, בעצמו של חפץ.
ובנוסף להאמור לעיל יש להעמיק: שולחן שיצרו נגר, אין בו חילוק אם עשהו כדי לשמש מצע לאכילה ושתייה, או שהתקינו על מנת שישמש עמוד לתלמוד תורה. רק הכישורים וההתמסרות שהשקיע האומן בשעת המלאכה, הם אלו שמעצבים וקובעים את דפוסו הגשמי.

שונים הם הדברים מן היסוד בחפצי שמים. ושורש הדברים נעוץ בתורת "לשמה" האמורה בחפצים של קדושה. חוטין של ציצית שזרו במכונה, אבל לא נשזרו לשמן – הריהן כשאר חוטי צמר בעלמא, ואינם כשרים למצוות ציצית. יריעה שעובדה לשם קדושת ספר תורה, נעליה מוכנה ומוכשרת שיכתוב עליה ספר תורה, ולקבל תחולת קדושתה. ולא עוד, אלא שאף "הזמנה מילתא", וכבר משעה שיעיבדה האדם וזימנה לכך, חלה בה מענה קדושת ספר תורה, והיא אסורה לשמש לעובדין של חול. ואם לא נצטרף לעיבודה מחשבת לשמה, אין לנו בה אלא מה שהיא – עור בהמה גסה – ואינה כשירה לכתובת ספרים.

נמצאנו למדים, שבדברים שבקדושה, "המחשבה תחילה", היא תנאי קודם המעשה. ועוד יותר, היא עצם מעצמי של קדושת החפץ. בניגוד למעשים של חול, בקדשים – כלי המעשה ממליכים את עצמם את כלי הדעת! והמחשבה של שעת עשייה, היא-היא מקובעת את צורתו הרוחנית של החפץ. יסוד הלשמה, הוא היכלות והידבוק המחשבה גופו של החפץ.

ומעצמן אתה למד, שאף אם נעשו ההכנה וההכשרה כדנים, עד שתהא ראויה הקדושה לחול - הרי תוקפה, צורתה ומתכונתה של הקדושה, משתנית ומתגבשת, לובשת ופושטת צורה, כפי שיעור מעלת האדם, ותוקף ה"לשמה" שלו בעת העשייה; כפי איכות ההכנה, וכשיעור שהיה רצון הנפש דבוק בו ית' בעת המעשה – כך יהיה החפץ ראוי ומוכן להשראת קבלת הקדושה.

מענה שבים אנו למעשה המוצב בראש המאמר העוסק במעשיו הגדולים של רבי חייא, ונדרשים אנו לפרוע את חובנו. שאלנו, מדוע הקפיד רבי חייא לזרוע בכוחות עצמו פשתן ממנו קלע רשתות, בעזרתם צד צבאים, שמעורותיהם עיבד קלף, שעליו כתב חמשה חומשי תורה. מדוע נמנע מלקנות רשתות מוכנות, או עורות מוכנים מן השוק. וכי לא חס על זמנו היקר בו יכול היה לפעול גדולות ונצורות, מאשר להיתעסק בזריעת פשתן וצידת צבאים?
אך לאור הסיודות הנ"ל המושגות על אדני תורתם של בעלי המוסר וגדולי ישראל יובנו הדברים היטב.

המהרש"א מאיר את עינינו ומסביר מה היו מניעיו של רבי חייא:

"...שכל מעשה הזה לתורה הוא בתחילה לשם-שמים. כי אילו קנה בהמה לעורה, היה בו מצד המוכר שיתוף דבר-אחר, אבל מתחילת גידול הכותנה היה לשם תורה ולמצוה..."

נפלא ממש!

עד כדי כך!... משום שאם יתערב איזשהו גורם, אפילו עקיף, אפילו רחוק שברחוק, אם יחסר חסרון כל שהוא בדבקות ל"שם שמים" – כבר פגומות ההכנה, כך באע"פ ערובה בטוחה להצלחה בלימוד. [וכפי שנוכחנו לראות מהמעשה הנ"ל עם אלישע בן אבויה שיצא בסוף ימיו לתרבות רעה, למרות גדולתו בעקבות הכוונה הלא זכה והלא טוהרה של אביו, כשהפרישו ביום מילתו לתורה...].
הוא שאמרנו: "טוב אחרית דבר – מראשיתו".

(בנועם שיח)

בדרך הדרוש

ומלכי מזרח ומערב משתחווים הקב"ה כועס לך הי' צריך לילך משם עכ"ל
וא"כ מובן היטב מה שהביאו נדבת המשכן בבוקר, דעיקר ההבאה היה כדי להציל מעונש חטא העגל, אך בלא"ה אין עונשין על מ"ע רק בעידן ריתחא, אמנם בבוקר כשהשמש יוצאת ומלכי מזרח ומערב משתחווים הקב"ה כועס ובעידן ריתחא מענשין גם על מ"ע ויש לחוש שיענשו גם הם לכן הביאו אז את נדבת המשכן כדי שיספר בעדם וינצלו מעונש. וא"ש.

(ילקוט הגרשוני)

תוכיח וגו' וידוע מ"ש במנחות דאין הקב"ה מעניש על מ"ע רק בעידן ריתחא ע"כ יען דבאותה שעה הי' ריתחא גדולה על עושי העגל רצה הקב"ה לענוש גם אותן שלא מיהו והועילה תפילתו של משה שלא ענשם ויטב ושוב א"כ ליכא עידן ריתחא ואין ראוי לענו על מ"ע, ומעתה יובן היטב מ"ש הקב"ה ביום פקדי, היינו שיעשו חטא אחר ויהיה עידן ריתחא לענוש אותן על חטא אחר, או ופקדתי עליהם חטאתם ואיענישם גם על שלא מיהו בעושי העגל ועברו על מ"ע הדוכח תוכיח והבן, והנה כס' תיבת גומא פ' וירא הביא בשם רבינו הגדול הפנ"י ז"ל בפסוק השמש יצא על הארץ ולוט בא צעורה, כי על מ"ע מענשין בעידן ריתחא ולוט עבר מ"ע של הוכח תוכיח ואמרו חז"ל כשהשמש יוצאת

והוה הביאו איליו עוד נדבה בבוקר בבוקר (כח כא)
ראוי לתת טעם למה הביאו נדבת המשכן בבוקר דייקא, ונ"ל דידוע מ"ש ז"ל יבא זבוב המשכן ויכפר על זבוב העגל, גם מבואר במפרשים דב' מיני חוטאים היו בעגל, א' מה שעשו העגל בפועל ממש אשר הרגום בני לוי ואשר נגפם הקב"ה, ב' מה שלא חטאו בפועל רק ה' בהם חטא שלא מיהו וגם אותן ביקש הקב"ה לכלולם ועליהם התפלל משה, ובס' אמרי שפר להג' רש"ק מבראד ז"ל כ' בזה דבר נפלא בפסוק וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, וקשה מ"ט דוקא כשיעניש אותם הקב"ה על חטא אחר או יפקדי עליהם ג"כ עון העגל ובלא"ה לא, ולפ"ז אתי שפיר דהנה חטאת הי' על שלא מיהו בעושי העגל ועברו על מ"ע הוכח